

УДК 811'11'27

Приходько А. М.¹

Козлова О. Б.²

¹ д-р філол. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФЗ-310м НУ «Запорізька політехніка»

ПОНЯТТЯ «ДИСКУРС» VS. «ТЕКСТ» У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Поняття комунікативної стратегії та тактики вже досить детально розроблені у лінгвістиці. Однак ще й донині вони не мають ані загальноприйнятої дефініції, ані однозначного трактування. Під комунікативною стратегією розуміють «характеристику когнітивного плану спілкування, яка контролює оптимальне вирішення системи завдань» [3, с. 274], «вибір комунікативних намірів, розподіл квантів інформації по комунікативним складовим» [8, с. 18]. «загальний план або «вектор» мовленнєвої поведінки» [7, с. 58].

Наголошуючи на інтенціональності та цільовому призначенні комунікативної стратегії, дослідники характеризують її і як «творчу реалізацію плану побудови мовлення з метою вирішення глобального мовного/немовного завдання в конкретній інтеракції» [2, с. 50], «послідовність мовленнєвих дій, організованих залежно від цілей комунікативної взаємодії» [8, с. 22], «ефективні шляхи досягнення комунікативних цілей» [9, с. 97], «план із оптимального втілення комунікативного наміру, що визначає сукупність мовних та мовленнєвих засобів» [1, с. 12].

На нашу думку, вибір комунікативних стратегій визначають комунікативні інтенції. На це вказує і О. О. Селіванова, яка вважає, що «комунікативна інтенція є превербальним, осмисленим наміром мовця, що зумовлює вибір комунікативних стратегій, визначає внутрішню програму його мовлення та способи її втілення» [6, с. 605]. Під комунікативною інтенцією розуміють також цілі та наміри мовця, його загальну настанову та спрямованість на реалізацію комунікативного наміру (наприклад, повчання, інформування, переконання адресата, спонування його до дій, навіювання та інше) [5, с. 56].

Комунікативні стратегії розрізняються відповідно до цілей, які переслідує людина у процесі спілкування. Цілі учасників комунікативної взаємодії можуть бути організовані ієрархічно. Наприклад, О. С. Іссерс і М. Макаров пропонують розрізняти два види ієрархічно підпорядкованих

цілей: першочергові (заради яких планується та здійснюється комунікація) та другорядні цілі, пов'язані з ефективною взаємодією комунікантів, їх самовираженням, самооцінкою та прагненням створити позитивний імідж [3, с. 112; 4, с. 23].

Першочергові цілі ініціюють комунікативний процес, керують мовленнєвими діями. Для їх досягнення використовують основні стратегії, спрямовані на корегування моделей світу, системи цінностей та поведінки адресата. Для реалізації другорядних цілей, змістом яких є досягнення успіху в процесі комунікативної взаємодії, застосовують допоміжні стратегії, що сприяють її ефективній організації й оптимальному впливу на адресата.

Одна і та ж сама тактика може застосовуватися у різних стратегіях одного й того ж самого дискурсу або у різних типах дискурсу. Наприклад, тактика компліменту може використовуватися не тільки в рекламному, а й у любовному, публічному чи політичному дискурсах. Подібні тактики вважаються універсальними [8, с. 68]. Номінація тактик здійснюється зазвичай шляхом використання певної семантичної назви, що узагальнює значення одиниць, які слугують засобами передачі тієї чи іншої комунікативної тактики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Белова, А. Д. Комунікативні стратегії і тактики: проблеми систематики [Текст] / А. Д. Белова // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць. – К., 2004. – Вип. 10. – С. 11-16.
2. Вострова, С. В. Комунікативні стратегії та тактики англomовного медичного дискурсу [Текст] / С. В. Вострова // Проблеми семантики слова, речення та тексту: зб. наук. пр. [відп. ред. Н. М. Корбозерова] – К. : Видавничий центр КНЛУ. – 2003. – Вип. 9. – С. 48-57.
3. Иссерс, О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи [Текст] / О. С. Иссерс. – М. : Эдиториал УРСС, 2002. – 284 с.
4. Макаров, М. Л. Основы теории дискурса [Текст] / М. Л. Макаров. – М. : Гнозис, 2003. – 280 с.
5. Паршин, П. Б. Речевое воздействие: основные сферы и разновидности [Текст] / П. Б. Паршин // Рекламный текст. Семиотика и лингвистика. – М., 2000. – С. 55-73.
6. Селіванова, О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми [Текст] / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля, 2008. – 718 с.
7. Труфанова, И. В. О разграничении понятий: речевой акт, речевой жанр, речевая стратегия, речевая тактика [Текст] / И. В. Труфанова // Филологические науки. – 2000. – № 3. – С. 56-65.
8. Янко, Т. Е. Коммуникативные стратеги русской речи [Текст] / Т. Е. Янко. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 384 с.

9. Adams, J. K. Pragmatics and Fiction / J. K. Adams. – Amsterdam, Philadelphia : Benjamins, 1985. – 89 p.